

LANDSKAPSSTYRELSENS FRAMSTÄLLNING till Landstinget med förslag till landskapslag om naturvård.

Den nu gällande landskapslagen om naturskydd (33/24) är med hänsyn till samhällsutvecklingen och de stora nyvinningarna inom tekniken, naturvetenskaperna m.m. i väsentliga avseenden föråldrad. Sålunda har trycket på naturen till följd av industrins och den ekonomiska verksamhetens utveckling avsevärt ökat under de senaste årtiondena. Detta gäller särskilt de tätbefolkade samhällenas omgivningar.

Trots att förändringar inträffat i den regionala befolkningsfördelningen till följd av att landsbygds- och skärgårdsbefolkningen minskat i antal med påföljd att dess påverkan på naturen minskat, har å andra sidan den ökade användningen av konstgödsel och gifter i jordbruket, det allt effektivare skogsbruket, industriernas och befolkningscentras avloppsvatten, trafikledernas utbyggnad samt friluftslivet och turismens utveckling inneburit nya påfrestningar på naturen. De olägenheter som dessa påfrestningar inneburit har man i viss utsträckning försökt avhjälpa genom regleringar och förbud i speciallagstiftning. Sålunda innehåller vatten-, byggnads-, grannelags-, trafik- och hälsovårdslagstiftningen bestämmelser till skydd för naturen. Dessa specialbestämmelser är naturligt nog ej tillräckliga för att fylla de luckor som uppstått till följd av att landskapslagen om naturskydd blivit föråldrad, varför en ny lag på området oundgängligen behöves.

Efter hemställan från landstinget den 24 april 1972 (mot.nr 14, Lu bet. nr 19/1971-72) om förslag till effektivare lagstiftning till skydd för natur och miljö i landskapet, tillsatte landskapsstyrelsen den 16 januari 1973 en kommitté med uppdrag att utarbeta en ny landskapslag om naturvård. Kommittén, som antog namnet Naturvårdslagskommittén, överlämnade sitt betänkande i ärendet till landskapsstyrelsen den 14 mars 1975 (Åländsk utredningsserie 1975:5).

Föreliggande lagförslag bygger i stor utsträckning på förenämnda betänkande, men landskapsstyrelsen har dessutom vid utarbetandet av lagförslaget beaktat många av de synpunkter som de olika remissinstanserna anfört. I kommitténs betänkande ingick vissa bestämmelser angående reglering av bl.a. camping och friluftsliv, vilka bestämmelser dock ej intagits i denna lag, enär de enligt landskapsstyrelsens uppfattning bör ingå i en särskild lag.

Detaljmotivering.

1 §. I paragrafen understrykes hela naturmiljöns stora egenvärde. Som en följd av ett dylikt synsätt stadgas i paragrafen om skyldighet för var och en att undvika skadegörelse på naturen samt att vidtaga skadeförebyggande åtgärder. Av paragrafens formulering följer att skada på naturen skall undvikas så långt detta är praktiskt möjligt och att de åtgärder skall vidtas som fordras för att undanröja eller begränsa verkningar av skador som ej kan undvikas.

2 §. I paragrafen fastslås att landskapsstyrelsen skall övervaka naturvården i landskapet. Samtidigt utgår dock lagförslaget ifrån att kommunerna numera aktivt bör verka för naturvården i större utsträckning än hittills.

Vid markanvändningsplaneringen skall naturvårdsintresset i huvudsak tillgodoses genom naturvårdslagen och byggnadslagstiftningen. Vägledande vid valet av genomförandeinstrument bör i stort vara, att hela landskapet berörande naturvårdsintressen, såsom t.ex. totalplaneringen och inrättandet av olika reservat samt planeringen av utnyttjandet av naturresurserna tillgodoses inom ramen för naturvårdslagstiftningen medan rent lokala naturvårdsintressen, vilka i stor utsträckning utgörs av bebyggelselokaliseringsfrågor tillgodoses genom byggnadslagstiftningen.

Med framväxten av de sociala naturvårdssträvandena har naturvården även ur en annan synvinkel blivit en viktig kommunal angelägenhet. Kommunmedlemmarnas behov av mark för rekreation och friluftsliv ger nämligen kommunerna viktiga uppgifter i fråga om strandskydd, landskapsvård och bildandet av naturreservat.

3 §. I paragrafen understrykes att en avvägning bör ske då naturvårdsfråga är aktuell, sålunda att tillbörlig hänsyn även tages till andra än naturvårdsintressen.

4 §. Bestämmelser angående skydd mot buller, luft- och vattenföroreningar ingår i speciallagstiftning, varför endast en hänvisning härtill bör ingå i naturvårdslagen.

5 §. Allmänt förutsättes i lagförslaget att naturfredningen av såväl landskapets som enskild tillhörig mark görs smidigare och ändamålsenligare än vad nu är fallet. Två former av skydd föreslås: inrättande av naturreservat och fredning av enstaka objekt jämte skyddszon som naturminne. Dessa begrepp är numera vedertagna inom naturvårdslagstiftningen i riket och i Sverige.

I lagförslaget föreslås att naturreservat inom landskapet tillhörigt område skall kunna inrättas genom landskapsstyrelsens beslut efter det den berörda kommunen hörts. Enligt nugällande naturskyddslag är det landstinget som besluter om fredning av landskapet tillhöriga områden. I det praktiska arbetet har detta förhållande visat sig vara mindre ändamålsenligt.

Landskapsstyrelsen anser det ej motiverat att beträffande naturreservaten bibehålla den skillnad som i naturskyddslagen görs mellan allmänna och särskilda skyddsområden, enär det torde vara mest ändamålsenligt att i fredningsbeslutet ange i vilket avseende reservatet skall vara fredat och hur området skall skötas. Fredningsbesluten bör således utformas i vart fall skilt för sig allt efter förhållandena och ändamålet med fredningen.

I lagförslaget förutsättes att naturreservat ej skall inrättas på område, för vilket stads- eller byggnadsplan fastställts, enär naturskyddsintressena bör anses vara beaktade i respektive plans bestämmelser.

6 §. Enligt landskapslagen om naturskydd kan skyddsområde inrättas endast på landskapet tillhörigt område eller på enskild tillhörigt område då den enskilde därom anhållit. För att bredda möjligheterna till fredning föreslås att naturreservat för en tid av minst tio år skall kunna inrättas även på område som arrenderats. I vissa fall kan denna möjlighet ge ett ekonomiskt fördelaktigt alternativ till fredning och fastän skyddet blir tidsbegränsat blir ändå skyddsvärdet betydande, i synnerhet i sådana situationer där förhållandena för en växt- eller djurart är kritiska och där dessa kan förbättras med ett tillfälligt skydd.

11 §. Vid fredandet av enstaka objekt som naturminne är det väsentligt att en tillräcklig skyddszon inrättas efter som ändamålet med fredningen annars i vissa fall kunde äventyras. I motsats till vad ^{som}gäller beträffande naturreservat föreslås att naturminne skall kunna fredas inom område med fastställd stads- eller byggnadsplan, dock icke på sådan plats inom dylika områden som betecknats såsom allmänt område.

12 §. Tillsynen över och skötseln av naturreservat och naturminnen på landskapets mark föreslås alltjämt ankomma på landskapsstyrelsen. Enligt landskapslagen om naturskydd bör landskapsstyrelsen härvid höra naturskyddsinspektören i riket. Enär landskapsförvaltningen fr.o.m. den 1 juni 1973 förfogar över en miljövårdsbyrå med sakkunskap på ifrågavarande område, föreligger ej mera skäl att höra naturskyddsinspektören varför några bestämmelser härom ej ingår i detta lagförslag.

13 §. Vid fredning av landskapet tillhörig mark föreslås fortfarande såsom huvudregel gälla, att fredningen ej skall innebära att av enskild person före fredningen förvärvade rättigheter inskränkes. Om ändamålet med fredningen det kräver bör landskapet dock ha rätt att mot full ersättning inlösa dylika rättigheter.

15 §. I dagens läge är på Åland endast sju hektar mark fredade på anhållan av markägare. Situationen visar att denna fredningsmöjlighet hittills varit ett föga effektivt instrument och en av huvudorsakerna härtill synes vara att markägarna är ovilliga att binda marktillgångarna för en förhållandevis lång tidsperiod. Ett rätt stort allmänt intresse för olika former av fredning finns dock idag bland jordägarna och en mer utbredd fredning på anhållan av markägaren skulle icke minst ekonomiskt, vara mycket fördelaktig för samhället. Det privata intresset för naturvård skulle otvivelaktigt stimuleras genom möjliggörande av tidsbunden fredning. För att fredningen skall få åsyftad effekt bör dock fredningsperioden vara minst tio år.

17 §. Med tanke på ändamålet med naturvården kan det ej anses ändamålsenligt att medgiva inrättande av naturreservat på enskild tillhörig fastighet om olika rättigheter att utnyttja området, såsom t.ex. rätt till jakt eller fiske utgivits till enskilda personer innan ansökan om fredningen gjorts. Ett villkor för att fredningen skall kunna genomföras bör vara att rättighetsinnehavaren avstår från sina rättigheter.

19 §. Tillsynen över och skötseln av sådana naturreservat som inrättats på enskild tillhörig mark bör handhas av markägaren. Landskapet bör dock kunna åta sig vissa tillsyns- och skötselåtgärder om ändamålet med naturvården på området det fordrar.

20 §. Enligt landskapslagen om naturskydd innebär fridlysning av växt- och djurarter endast förbud mot dödande och borttagande. Begreppet fridlysning föreslås nu bli utvidgat till att även gälla förbud mot medvetet störande eller annan medveten påverkan av arten. Fördens skull har i 20 §

3 mom. intagits en definition av fridlysningsbegreppet.

21 §. Enligt gällande naturskyddslagstiftning är i dag inga ryggradslösa djur fridlysta på Åland trots att den åländska faunan innehåller många specialiteter inom djursystemets lägre familjer. I synnerhet insektfaunan är rik och åtminstone för landet delvis unik. Detta förhållande har resulterat i en tämligen intensiv insektsamlarverksamhet inom landskapet. Insamlingen, vilken påbörjas redan i snösmältningen och bedrivs med lampor och doftfällor har mångenstädes erhållit karaktär av rovdrift och medfört att vissa insektarter är direkt hotade. Fördenskull föreslås att fångst av insekter med användande av ljus-, doft- och andra fällor skall vara beroende av tillstånd från landskapsstyrelsen.

22 §. Det anses ej längre alltid ekologiskt riktigt att fridlysa enbart en växt- eller djurart utan att samtidigt skydda den livsmiljö som arterna i fråga är beroende av för sin existens. I synnerhet när det är fråga om större bestånd eller ansamlingar av sällsynna arter är det motiverat att kunna förhindra en indirekt påverkan av arten genom omändring av livsmiljön. Därför föreslås att sådan växt- eller vistelseplats skall kunna beläggas med ett interimistiskt nyttjandeförbud på sammanlagt högst tre år. Ett dylikt förbud skulle ge myndigheterna möjlighet att utreda förutsättningarna för och behovet av ett reservat på den aktuella platsen. Har markägare lidit skada p.g.a. nyttjandeförbud skall skadan ersättas.

25 §. Den tilltagande "randbebyggelsen" längs de åländska landsvägarna har resulterat i att begreppet "tätt bebyggt område" inom vilket enligt landskapslagen om naturskydd utomhusreklam är tillåten har blivit mycket svårt att precisera. Som följd av denna utveckling kan en tilltagande uppsättning av utomhusreklam med åtföljande negativa inverkan på landskapsbilden befaras. Fördenskull har landskapsstyrelsen funnit det motiverat att med vissa undantag förbjuda utomhusreklam utanför område med fastställd stads- eller byggnadsplan.

För undvikande av att uppenbart vanprydande reklamannonser uppsättes bör landskapsstyrelsen ha befogenhet att ålägga den som är ansvarig för uppsättandet av dylik anordning att avlägsna densamma. För underlättande av övervakningen av utomhusreklamen föreslås att krav i lagen ställes på att skyltar och affischer o.a. anordningar för reklam och dylikt förses med uppgift om vem som är ansvarig för uppsättandet.

26 §. Bl.a. med beaktande av den allmänna trivseln och den livliga turisttrafiken genom landskapet anser landskapsstyrelsen att bebyggelse av olika slag ej bör få lämnas att förfalla och därigenom förfula landskapsbilden. Detta gäller särskilt byggnader som är belägna invid de allmänna kommunikationslederna. Fördenskull föreslås att ägaren av förfallen byggnad av landskapsstyrelsen skall kunna åläggas att iståndsätta eller avlägsna byggnaden.

27 §. Olika slag av upplag förfular ofta i hög grad landskapsbilden. Fördenskull föreslås att långvarig upplagring av annat material än trävaror och lantbruksprodukter och -förmödenheter skall utföras så att landskapsbilden sedd från allmän plats eller allmän kommunikationsled ej förfulas.

28 §. En av den gällande naturskyddslagens största brister är att däri ej ingår några krav på tillstånd från eller hörande av naturvårdsmyndighet innan olika former av naturpåverkande arbetsföretag genomförs. Fördenskull föreslås, att anmälningsskyldighet införs för alla former av mer omfattande naturpåverkande ingrepp, om vilka ej redan i speciallag stadgas att landskapsstyrelsen skall höras. Företag som kommer i fråga är vissa vägbyggen, industrilokaliseringar, lokalisering av semesteranläggningar och hamnar avsedda för allmänt bruk, utdikningar av kärrmarker och sjösänkningar. Innan företag av nämnd art påbörjas skulle anmälan göras till miljövårdsintendenten, vilken skulle ha möjlighet att antingen meddela att han ej har något att invända mot företaget eller temporärt förbjuda utförandet av detsamma. I det senare fallet skulle miljövårdsintendenten omedelbart hänskjuta ärendet till landskapsstyrelsens avgörande och skulle det sedan ankomma på landskapsstyrelsen att bestämma om företaget får utföras och om de villkor som i så fall skall ställas för begränsande av skadorna på miljön.

Anmälningsskyldighet skulle ej införas för arbetsföretag som utförs inom område, för vilket fastställts stads- eller byggnadsplan, enär naturvårdssynpunkterna redan beaktats vid uppgörandet av sådana planer.

29 §. Tåktverksamheten har hittills varit helt oreglerad i lag. Från naturvårdssynpunkt är detta förhållande otillfredsställande. Fördenskull föreslås att en reglering av tåktverksamheten införs sålunda, att annan tåkt än husbehovståkt skulle göras tillståndspliktig. Tillstånd skulle med bifogande av tåktplan sökas hos landskapsstyrelsen. Tillståndsplikten skulle omfatta tåkt av lösa jordlager samt av torv och sten.

Som ovan angivits skulle husbehovstäkt ej förutsätta tillstånd. Dock föreslås att husbehovstäkt ej skulle få öppnas invid allmän kommunikationsled på ett sådant sätt att landskapsbilden därav förfulas.

Tillstånd skulle ej krävas för täkt som bedrives i stöd av vattenlagen eller gruvlagen eller utförs vid byggnadsarbete, eller vid mark- och vattenbyggnadsarbete eller vid annat dylikt arbete, vars ändamål ej är att bortföra materialet eller att av detta tillverka produkter för borttransport. Ej heller skulle tillstånd krävas för täkt inom område, för vilket stads- eller byggnadsplan fastställts, enär täkt inom sådant område är reglerad i landskapslagen om reglering av byggnadsverksamheten.

30 §. Enär förberedelserna för ett expropriationsförfarande är så tidskrävande och invecklade att den tid av sex månader för vilken nyttjandeförbud kan utfärdas då fråga om expropriation uppkommit ej kan anses vara tillräckligt, föreslås att tiden för nyttjandeförbud förlängs till högst två år.

33 §. Naturreservat och naturminnen bör utmärkas tydligt med ändamålsenliga och upplysande skyltar. För att uppnå en konsekvent och riktig utmarkering av de fredade områdena och objektena är det mest ändamålsenligt att landskapsstyrelsen ombesörjer utformningen och uppsättningen av dylika skyltar såväl på landskapets som på enskild tillhörig mark.

35 §. Förvägras tillstånd till utförande av i 28 § avsett arbetsföretag eller utfärdas begränsande föreskrifter föreslås att s.k. intrångsersättning skall utgivas under förutsättning att den pågående markanvändningen avbryts eller avsevärt försvåras.

36 §. Förvägras tillstånd till upptagande av täkt skall ersättning utgivas till ägaren om marken kan användas endast på sätt som står i uppenbart missförhållande till dess värde. Ersättning skall utgivas även till person som av ägaren förvärvat rätt att utnyttja tåkten, under förutsättning att rättigheten förvärvats innan denna lag trätt i kraft.

37 §. Intrångsersättning föreslås kunna erläggas i ett för allt eller med viss årligt belopp. För det fall att förhållanden ändrat i väsentlig grad bör såväl landskapsstyrelsen som den ersättningsberättigade kunna påkalla en omprövning av ersättningsvillkoren.

38 §. Då ersättning utgivits till följd av att tillstånd till arbetsföretag eller täkt förvägrats eller förenats med föreskrifter bör ersättningen eller del därav i regel återbetalas om tillstånd sedermera gives eller föreskrifterna helt eller delvis upphäves. I annat fall skulle ju ersättningstagaren erhålla en oskäligen fördel. Skyldighet att återbetala erlagd intrångsersättning bör även föreligga då ersättningstagaren företagit åtgärd i strid mot förbud eller föreskrifter och landskapsstyrelsen besluter att ej påkalla rättelse.

Anspraak på återbetalning av i 1 mom. avsedd ersättning skall av landskapsstyrelsen väckas genom talan vid allmän domstol eller vid länsstyrelsen såsom lagsökningsmål. Enligt de allmänna preskriptionsreglerna skall talan väckas inom tio år från dagen för utbetalandet av ersättningen, vid äventyr att rätten att väcka talan förfaller.

46 §. Då denna lag träder i kraft bör givetvis landskapslagen om naturskydd i landskapet Åland upphöra att gälla. Enligt 1 § nämnda lag kan landskapet tillhörigt område avskiljas till skyddsområde endast genom landskapslag. Detta innebär att de landskapslagar genom vilka skyddsområden inrättats bör upphävas, enär på ifrågavarande skyddsområden i fortsättningen i princip skall tillämpas bestämmelserna i denna lag, enligt vilken naturreservat, vilka motsvarar de tidigare skyddsområdena, skall kunna inrättas genom beslut av landskapsstyrelsen. För att ifrågavarande områden ej skall bli utan skydd i fortsättningen föreslås stadgat, att alla tidigare skyddsområden ombildas till naturreservat och att de skyddsbestämmelser som gäller för dessa fortsättningsvis skall gälla intill dess annorlunda beslutes i stöd av denna lag. Ytterligare föreslås att alla övriga beslut angående fredning eller fridlysning till den del de ej står i strid med bestämmelserna i denna lag fortfarande skall gälla intill dess annorlunda beslutes i stöd härav.

47 §. Täktverksamhet som inletts innan denna lag trätt i kraft bör få fortgå under en övergångstid av sex månader, räknat från lagens ikraftträdelsedag. Sedan övergångstiden gått ut skall tillstånd sökas för fortsättande av verksamheten.

Med hänvisning till det anförda förelägges Landstinget till antagande

L a n d s k a p s l a g
om naturvård.

I enlighet med Landstingets beslut stadgas:

1 kap.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Naturen utgör en tillgång som skall skyddas och vårdas. Kan skada på naturen ej undvikas skall de åtgärder vidtagas som erfordras för att undanröja, begränsa eller motverka skadan.

2 §.

Landskapsstyrelsen och kommunerna har att verka för naturvården i landskapet. Landskapsstyrelsen skall tillika övervaka att denna lag och med stöd därav utfärdade föreskrifter efterföljes.

3 §.

Vid prövning av fråga rörande naturvård skall tillbörlig hänsyn tagas till övriga allmänna och enskilda intressen som berörs av frågan.

4 §.

Om skydd mot vattenförorening, luftförorening, buller och andra sådana störningar stadgas särskilt.

2 kap.

Naturvård på område som innehas av landskapet.

Naturreservat.

5 §.

Landskapsstyrelsen kan, sedan vederbörande kommun hörts, bestämma att visst landskapet tillhörigt område skall för fredande av dess natur avsättas till naturreservat.

Med naturreservat avses i denna lag ett område som befinnes vara av särskild betydelse för kännedomen om landskapets natur, anmärkningsvärt naturskönt eller representativt för viss naturtyp ävensom sådant område som är av väsentlig betydelse för allmänhetens friluftsliv.

Till naturreservat får ej avsättas område, för vilket stads- eller byggnadsplan fastställts.

6 §.

Landskapsstyrelsen kan inrätta naturreservat inom område som arrenderats för sådant ändamål. Fredningstiden omfattar tiden för arrendet och bör vara minst tio år.

7 §.

I landskapsstyrelsens beslut om inrättande av naturreservat skall anges grunden för beslutet och föreskrivas de inskränkningar i rätten att utnyttja området som befinnes erforderliga för att trygga ändamålet med reservatet, såsom förbud mot bebyggelse, uppodling, avverkning, plantering, utdikning, täktverksamhet, utnyttjande av mineralfyndigheter, inristning och sprängning, nedskräpning, betesdrift, jakt, fiske, landstigning och påverkan av växttäcket och djurlivet.

8 §.

Landskapsstyrelsen kan fastställa sådana undantag från de i 7 § avsedda förbuden som i den inom eller invid naturreservat bosatta befolkningens intresse eller eljest kan anses erforderliga.

9 §.

För naturreservat kan landskapsstyrelsen fastställa särskilda förhållandena anpassade ordningsregler.

10 §.

För besökande av naturreservat kan landskapsstyrelsen fastställa avgift, så ock för tillstånd att där bedriva jakt och fiske, i händelse sådant med stöd av 7 eller 8 § utfärdas.

Naturminnen.

11 §.

Anträffas inom landskapet tillhörigt område naturbildning, vilket på grund av sin betydelse för kännedomen om landskapets natur, sin skönhet eller eljest märkliga beskaflenhet bör bevaras, kan denna jämte ett sådant markområde däromkring, som kräves för att bevara naturföremålets särart och betydelse, av landskapsstyrelsen fridlysas såsom naturminne.

Naturminne beläget inom sådant område som betecknats såsom allmänt område i fastställd stads- eller byggnadsplan kan icke fredas med stöd av denna lag.

Tillsyn och skötsel.

12 §.

Tillsynen och skötseln av naturreservat och naturminne på landskapet tillhörigt eller av landskapet arrenderat område åligger landskapsstyrelsen.

13 §.

Fredningsbestämmelser, som i detta kapitel avses, skall icke leda till inskränkning av enskilds rätt, som förvärvats före fredningens tillkomst. Sådant rättighet kan dock mot full ersättning inlösas av landskapet.

3 kap.

Naturvård på enskild tillhörigt område.

Naturreservat.

14 §.

Önskar markägare på honom tillhörig lägenhet inrätta naturreservat för att skydda visst område medelst sådana förbud som avses i 7 § skall han ansöka därom hos landskapsstyrelsen.

I 1 mom. avsedd ansökan skall åtföljas av äganderättsutredning jämte karta, av vilken framgår områdets gränser. Finner landskapsstyrelsen att området är värt att freda, skall yttrande inbegäras av vederbörande kommun, varefter beslut om fredning kan fattas. I fredningsbeslutet skall noggrant angivas i vilket avseende området skall vara fredat och vilka skötselåtgärder som får vidtagas inom området. Sedan beslutet kungjorts skall länsstyrelsen i landskapet Åland i avseende å anteckning i jordregistret härom av landskapsstyrelsen underrättas varjämte naturreservatet skall utmärkas på lägenhetens karta.

Vad ovan säges gäller även där flere markägare, vilkas ägor gränsar till varandra, önskar av dem bilda ett gemensamt naturreservat.

Mark som äges av kommun, församling, anstalt eller stiftelse likställes i denna lag med enskild tillhörigt område.

15 §.

Önskar markägare för viss tid, dock minst tio år, inrätta i 14 § avsett naturreservat skall han ansöka därom hos landskapsstyrelsen, varvid stadgandena i 14 § äger motsvarande tillämpning.

16 §.

I landskapsstyrelsens i 14 § avsedda fredningsbeslut kan till förmån för markägaren fastställas sådana undantag från fredningsbestämmelserna som anses erforderliga.

17 §.

Naturreservat kan icke inrättas på enskild tillhörigt område där någon innan beslutet om fredning kungjordes i ett eller annat avseende förvärvat sådan nyttjanderätt/ ^{eller annan rätt} som skulle äventyra ändamålet med fredningen, såvitt icke vederbörande rättighetsinnehavare avstår från sina rättigheter.

Naturminnen.

18 §.

I fråga om fredande på enskilds ägor av i 11 § avsett naturminne skall stadgandena i 14 och 17 § äga motsvarande tillämpning.

Tillsyn och skötsel.

19 §.

Tillsynen över och sköteln av naturreservat och naturminne på enskild tillhörigt område åligger markägaren, om icke annorlunda bestämts.

4 kap.

Särskilda bestämmelser till skydd för växt- och djurarter.

20 §.

Med undantag av de i landskapslagen om jakt (10/65) nämnda djurarterna är samtliga vilda däggdjur och fåglar jämte de sistnämndas bon och ägg ständigt fridlysta.

Ständigt fridlysta är även hasselsnoken (*Coronella austriata*) och större vattenödlan (*Triturus cristatus*). I övrigt besluter landskapsstyrelsen vilka växter och ryggradslösa djur som skall vara fridlysta inom landskapet.

Fridlyst växt- eller djurart får ej utan landskapsstyrelsens tillstånd borttagas, dödas eller störas eller påverkas på sådant sätt att dess fortplantning eller fortsatta existens äventyras.

21 §.

All fångst av insekter och andra ryggradslösa djur med ljus-, doft- eller andra fällor är förbjuden.

Landskapsstyrelsen kan dock då särskilda skäl föreligger giva tillstånd till användande av i 1 mom. avsett fångstsätt.

22 §.

Landskapsstyrelsen kan tillfälligt, dock för högst två år, förbjuda nyttjandet av mark, då skyddet av hotad växt- eller djurart oundvikligen det fordrar.

Om särskilda skäl föreligger kan i 1 mom. avsett förbuds giltighetstid förlängas med högst ett år.

Markägare är berättigad till ersättning för den skada han tilläventyras lidit av i 1 mom. avsett förbud.

23 §.

Sådana djur som är fridlysta i stöd av denna lag samt deras skinn, ägg eller larver får icke överlätas, emottagas eller på annat sätt anskaffas eller hållas i ägo om icke landskapsstyrelsens tillstånd här- för erhållits eller föremålet på annat sätt lagligen erhållits före denna lags ikraftträdande.

24 §.

Om fridlyst växt- eller djurart förökat sig i skadlig mängd eller på annat sätt visat sig vara skadlig eller om vetenskapligt eller annat godtagbart ändamål föreligger, kan landskapsstyrelsen bevilja undantag från fridlysningsbestämmelserna.

5 kap.

Särskilda bestämmelser till skydd för naturmiljön med hänsyn till land- skapsbilden, floran, faunan och friluftslivet.

25 §.

Tavla, skylt, affisch, inskrift eller därmed jämförbar anordning för reklam, propaganda eller liknande ändamål, får icke finnas anbringad utanför stads- eller byggnadsplanerat område.

Vad i 1 mom. är stadgat skall likväl icke tillämpas på annonsering, som gäller sammanträden, kulturella möten, idrottstävlingar, nöjestill- ställningar eller andra sådana sammankomster eller medborgerliga val. I byggnad som nyttjas såsom affärs-, arbets- eller kontorslokal eller såsom lokal för fysisk fostran eller sammankomster, samt i byggnadens omedelbara närhet, får annonseras om den där idkade verksamheten och om de varor, som där säljes. Sådan reklam skall utformas och uppsättas på sådant sätt, att den anpassas till omgivningen.

Annonser och reklam, som gäller i 2 mom. avsedda sammanträden, kulturella möten, nöjestillställningar eller andra sådana sammankomster eller val, får uppsättas tidigast en månad före vederbörande sammankomst eller förrättning och skall avlägsnas inom en vecka efter densamma.

Landskapsstyrelsen kan bevilja tillstånd till uppsättande av i denna paragraf förbjuden annons eller reklam om detta med hänsyn till trafiken eller turismen eller av annat sådant skäl bör anses vara behövt.

Befinnes ovan nämnd anordning vara uppenbart vanprydande skall land- skapsstyrelsen meddela föreläggande om avlägsnande av anordningen eller vidtagande av annan erforderlig åtgärd därmed.

På anordning som avses i 1 mom. bör framgå vem som är ansvarig för dess uppsättande.

26 §.

Har byggnad lämnats att förfalla och förfulas därigenom landskapsbilden i väsentlig mån, äger landskapsstyrelsen förelägga ägaren att riva eller istandsätta byggnaden eller annorledes avhjälpa skadan i den mån detta ej kan anses oskäligt betungande.

27 §.

För längre tid avsedd upplagring av annat material än trävaror och lantbruksprodukter och -förnödenheter utanför område med fastställd stads- eller byggnadsplan bör utföras så att landskapsbilden sedd från allmän kommunikationsled eller allmän plats icke förfulas.

28 §.

Innan virkestransportväg, industrianläggning, hamn avsedd för allmänt bruk, stugby, campingplats eller annan dylik fritidsanläggning bygges eller inrättas samt innan kärrmark utdikas eller sjö sänkes skall anmälan om det tillämnade företaget göras hos miljövårdsintendenten. Anser denne att företaget kommer att ha sådan menlig verkan på landskapsbilden eller naturmiljön i övrigt som med hänsyn till de föreliggande omständigheterna ej kan godtagas, kan han temporärt förbjuda verkställigheten av detsamma. I sistnämnda fall skall han ofördröjligen och senast inom tid som landskapsstyrelsen fastställt bringa ärendet under landskapsstyrelsens prövning. Landskapsstyrelsen kan fastställa miljövårdsintendentens beslut eller ge tillstånd till utförande av företaget i fråga, varvid tillståndet kan göras beroende av att vederbörande uppfyller de villkor som landskapsstyrelsen tilläventyrs ställer för begränsande av företagets menliga inverkan på landskapsbilden eller naturmiljön i övrigt.

Företag som avses i 1 mom. får ej påbörjas innan miljövårdsintendenten meddelat att han ej ämnar förbjuda verkställigheten därav eller, för det fall att ärendet underställts landskapsstyrelsens prövning, landskapsstyrelsen givit sitt tillstånd därtill. Miljövårdsintendentens beslut i ärendet skall meddelas vederbörande senast 30 dagar efter det att i 1 mom. stadgad anmälan inkommit.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller ej inom område, för vilket fastställts stads- eller byggnadsplan.

29 §.

Täkt av sten, grus, sand, jord, torv eller därmed jämförbara nyttigheter förutom till husbehov får ej ske utan landskapsstyrelsens tillstånd. Husbehovstäkt får dock icke öppnas invid allmän kommunikationsled på ett sådant sätt att landskapsbilden därav förfulas.

Den som söker täkttillstånd skall framlägga täktplan av erforderlig omfattning. I samband med tillstånd skall de föreskrifter meddelas som erfordras för att undanröja eller begränsa företags skadliga inverkan på naturmiljön. Tillstånd skall om ej särskilda skäl föranleder till annat, för sin giltighet göras beroende av att säkerhet ställes för fullgörandet av sålunda föreskrivna åtgärder. Visar sig sådan säkerhet otillräcklig, kan landskapsstyrelsen föreskriva att tillståndet skall gälla endast om ytterligare säkerhet ställes.

Om fullgörandet av föreskriven åtgärd ankommer på annan än markens innehavare är innehavaren skyldig tåla att åtgärder vidtages.

Har tio år förflutit från det täkttillstånd vunnit laga kraft eller har dessförinnan förhållandena ändrats väsentligt, kan landskapsstyrelsen upphäva tillståndet helt eller delvis eller förena det med strängare villkor.

Vad i 1 mom. stadgas gäller ej täkt som

- 1) bedrives i stöd av vattenlagen (FFS 264/61) eller gruvlagen (FFS 503/65),
- 2) ingår i byggnadsarbete, jord- och vattenbyggnadsarbete, eller annat sådant arbete, vars ändamål icke är att bortföra material eller att därav tillverka produkter för borttransport, eller
- 3) bedrives inom område, för vilket stads- eller byggnadsplan fastställts.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

30 §.

Landskapet har rätt att för inrättande av naturreservat eller fredande av naturminne efter det vederbörande kommun hörts, expropriera fast egendom samt att i expropriationsväg fastställa inskränkningar i ägarens rätt att nyttja sådan egendom.

Uppkommer fråga om expropriation, kan landskapsstyrelsen meddela provisoriskt förbud för högst ett år mot sådant begagnande av fastigheten som kunde äventyra ändamålet med expropriationen. Om särskilda skäl föreligger kan förbudets giltighetstid förlängas med högst ett år. Kommer expropriationen sedermera ej till stånd, är ägaren berättigad till ersättning för den skada han till följd av förbudet till äventyrs lidit.

31 §.

Beslut om inrättande av naturreservat och fredande av naturminne på enskild tillhörig fastighet kan landskapsstyrelsen på anhållan av ägaren förklara helt eller delvis upphävt om fredningen på grund av förändrade förhållanden ej vidare synes motiverad.

Angående upphävande av i 1 mom. ommärkta beslut skall genom landskapsstyrelsens försorg, meddelande givas till länsstyrelsen för verkställande av anteckning i jordregistret.

32 §.

Landskapsstyrelsens beslut om inrättande av naturreservat skall kungöras i Ålands författningssamling samt införas i den tidning i vilket allmänna kungörelser angående landskapet publiceras även om anslås på lämpligt ställe inom området i fråga.

I 9 § avsedda ordningsregler skall anslås på lämpligt ställe inom området i fråga.

Beslut om fredande av naturminne skall kungöras i Ålands författningssamling och anslås på lämplig plats invid skyddsobjektet i fråga.

33 §.

Landskapet åligger att bekosta och uppsätta de skyltar som på grund av stadgandena i 32 § skall uppsättas inom naturreservat och invid naturminne.

34 §.

För landskapsstyrelsens beslut i anledning av ansökan om fredning erlägges ej några avgifter.

7 kap.

Ersättningsbestämmelser.

35 §.

Har tillstånd som avses i 28 § vägrats eller förenats med föreskrifter och föranleder detta att pågående markanvändning avsevärt försvåras, är fastighetsägaren och innehavare av särskild rätt till fastigheten berättigade till ersättning av landskapet för den skada de härigenom lider.

36 §.

Har tillstånd som avses i 29 § vägrats eller förenats med föreskrifter och kan till följd härav marken av ägaren användas allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till dess värde, är ägaren berättigad till ersättning av landskapet för den skada han härigenom

lider. Detsamma gäller om innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till marken som upplåtits före denna lags ikraftträdande.

37 §.

Ersättning som avses i 35 och 36 §§ erlägges i ett för allt eller med visst årligt belopp med rätt för landskapet och den ersättningsberättigade att vid väsentligt förändrade förhållanden erhålla omprövning av ersättningsvillkoren.

38 §.

Har ersättning utgått med anledning av föreskrifter eller tillståndsvägran enligt denna lag och upphäves sedermera föreskrifterna helt eller delvis eller gives tillstånd, kan ersättningstagare, om det är uppenbart att den utgivna ersättningen är oberättigad eller överstiger i 1 § landskapslagen angående expropriation för allmänt behov av fast egendom i landskapet Åland (15/53) avsedd full ersättning, förpliktas att återgälda ersättningen eller del därav. Vad nu är sagt skall äga motsvarande tillämpning, om åtgärd företagits i strid med föreskrifterna eller beslutet och landskapsstyrelsen besluter att icke tillgripa i 42 § avsedda åtgärder för åstadkommande av rättelse.

Anspråk på återbetalning av i 1 mom. avsedd ersättning skall av landskapsstyrelsen väckas genom talan vid allmän domstol eller vid ländstyrelsen såsom lagsökningsmål.

39 §.

Vid fastställandet av ersättning som skall erläggas enligt denna lag skall bestämmelserna i landskapslagen angående expropriation för allmänt behov av fast egendom i landskapet Åland iakttagas.

8 kap.

Ansvarsbestämmelser m.m.

40 §.

Den som bryter mot denna lag eller i stöd därav utfärdade bestämmelser eller föreskrifter straffas med böter om ej för gärningen i annan lag är stadgat strängare straff.

41 §.

Det som åtkommits genom överträdelse av denna lag eller av bestämmelse eller föreskrift som utfärdats med stöd därav eller värdet av det som åtkommits liksom även redskap som härvid eventuellt använts kan dömas förbrutet.

Om någon bryter mot bestämmelserna i 25 - 29 §§ eller vidtager andra åtgärder som strider mot stadgandena i denna lag eller i stöd av dessa utfärdade förbud, bestämmelser eller föreskrifter eller försummar att fullgöra honom enligt denna lag eller sagda bestämmelser åvilande skyldigheter, kan landskapsstyrelsen tvinga den tredskande att upphöra med sin rättsstridiga verksamhet eller fullgöra sina skyldigheter genom föreläggande av vite eller, då fråga är om försummelse av skyldighet, genom utförande av det försummade på den försumliges bekostnad. De kostnader som i sist-sagda fall uppstår erlägges förskottsvis av landskapet och indrives av vederbörande i den ordning som är stadgad om indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg.

Landskapsstyrelsen kan begära handräckning av vederbörande polismyndighet då så är erforderligt för att i denna paragraf avsedd rättsstridig åtgärd skall kunna avbrytas.

43 §.

Den som har till uppgift att övervaka efterlevnaden av denna lag och med stöd därav utfärdade bestämmelser och föreskrifter äger rätt att omhändertaga jakt-, insamlings- och annat redskap som använts i strid med stadgandena i denna lag eller i stöd därav utfärdade bestämmelser eller föreskrifter. Detsamma gäller det som till även-tyrs åtkommits med användande av ovan avsett redskap.

I 1 mom. avsett redskap eller det som därmed åtkommits skall ofördröjligen överlämnas till vederbörlig polismyndighet.

44 §.

Föreligger skäl att antaga att brott begåtts mot stadgandena i denna lag eller med stöd därav utfärdade bestämmelser eller föreskrifter, äger landskapsstyrelsen rätt att föranstalta om syn på platsen.

Lokal polismyndighet är skyldig att i 1 mom. angivna fall giva erforderlig handräckning.

45 §.

Närmare bestämmelser om verkställigheten och tillämpningen av denna lag utfärdas vid behov genom landskapsförordning.

9 kap.

Övergångsbestämmelser.

46 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977 och därigenom upphäves landskapslagen den 31 december 1924 om naturskydd inom landskapet

Åland (33/24) jämte däri gjorda ändringar, landskapslagen den 18 april 1939 om avskiljande av Svartnö och Kaja benämnda holmar i Hammarlands socken av landskapet Åland till allmänt skyddsområde (4/39), landskapslagen den 12 april 1962 om Espholm II benämnda naturskyddsområde (12/62) jämte däri gjorda ändringar, landskapslagen den 16 april 1964 om Nätö naturskyddsområde (17/64) jämte däri gjorda ändringar och landskapslagen den 20 april 1966 om Björkör naturskyddsområde (24/66) jämte däri gjorda ändringar.

Då denna lag träder i kraft ombildas alla enligt landskapslagen om naturskydd inrättade skyddsområden till naturreservat.

Fredning eller fridlysning ävensom ordningsregler, tillstånd eller förbud som utfärdats med stöd av någon i 1 mom. nämnd lag eller som gäller på grund av bestämmelse däri är till de delar de ej stå i strid med bestämmelse i denna lag fortfarande gällande intill dess ändring sker med stöd härav.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till eller avses däri eljest stadgande, som ersättes genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

47 §.

Täktverksamhet, som pågår vid denna lags ikraftträdande och enligt denna är tillståndspliktig får fortgå intill dess landskapsstyrelsen förordnar annat. För att verksamheten skall få fortgå efter den 30 juni 1977 erfordras dock att tillstånd sökes dessförinnan.

Mariehamn, den 26 februari 1976.

L a n t r å d

Lagberedningssekreterare

Alarik Häggblom

Christer Jansson.